

Nie zriedkavé je i použitie článku 45 (*nomen mutatum propositum*). Vo väčšine prípadov (miestami až archaické mená taxónov) je zaiste opodstatnené, miestami je však otázne (viď napr. zväz *Caricion canescenti-nigrae* a príklady neprípustnosti zmien v Kóde).

Návrhy na ochranu (*nomen conservandum propositum*, čl. 52) viacerých stabilizovaných, dlhodobo zaužívaných názvov asociácií s ťažiskom výskytu v severnej Európe, opísaných metódami uppsalskej školy, poukazujú na problematickosť čl. 3d Kódu (i keď samotní autori ho viackrát využili pri zamietnutí iných mien).

Editor plánovanej štvorzväzkovej edície Vegetace České republiky Milan Chytrý uzatváral recenziu na rovnako zameraný tretí diel edície Vegetácia Slovenska (Bull. Slov. Bot. Spoločn. 24: 146, 2002) slovami: „... knihu už mám a dávám ji vedle předchozích dvou dílů na čestné místo ve své knihovně, v části, která je na přímý dosah od pracovního stolu. Budu do ní totiž nepochybně velmi často nahlížet.“ Ako neoceniteľný zdroj poznania a mimoriadne hodnotných informácií na rovnako čestné miesto či už v súkromnej alebo ústavnej knižnici patrí, spolu s dvomi predošlými, aj aktuálny tretí zväzok Vegetace ČR. Teším sa na avizovaný štvrtý diel, venovaný krovinovej a lesnej vegetácii.

Ján Kliment

Literatura

- Hadač E. (1983): A survey of plant communities of springs and mountain brooks in Czechoslovakia. – *Folia Geobot. Phytotax.* 18: 339–361.
- Jarolímek I., Šibík J., Hegedúšová K., Janišová M., Kliment J., Kučera P., Májeková J., Micháľková D., Sadloňová J., Šibíková J., Škodová I., Uhlířová J., Ujházy K., Ujházyová M., Valachovič M. & Zaliberová M. 2008: A list of vegetation units of Slovakia. – In: Jarolímek I. & Šibík J. [eds], Diagnostic, constant and dominant species of the higher vegetation units of Slovakia, Veda, Bratislava, p. 295–329.
- Oberdorfer E. (1957): *Süddeutsche Pflanzengesellschaften*. – *Pflanzensoziologie*, Jena, 10: 1–564.
- Šibík J., Díte D., Šibíková I. & Pukajová D. (2008): Plant communities dominated by *Pinus mugo* agg. in Central Europe – comparison of the oligotrophic communities rich in *Sphagnum*. – *Phytocoenologia* 38: 221–238.
- Šmarda J. (1950): Květena Hrubého Jeseníku. Část sociologická. – *Čas. Morav. Muz.* 1950: 78–156.

RECENZE / BOOK REVIEWS

Štěpánková J., Chrtek J. jun. & Kaplan Z. [eds]

Květena České republiky. Vol. 8.

Academia, Praha, 2010, 712 p., 104 tab., 1 photo color., ISBN 978-80-200-1824-3

V zimě loňského roku vydalo nakladatelství Academia v pořadí již osmý, a tedy předposlední (nepočítáme-li plánované závěrečné „Dodatky“) svazek objemné série Květena České republiky. Toto rozsáhlé botanické dílo začalo vycházet v roce 1988; do šestého svazku (vydán v roce 2000) v dvouletém až tříletém intervalu. Pak se ovšem odstup dalších svazků poněkud prodlužuje a osmý dělí od předchozího téměř 6 let. Hlavním důvodem tohoto zpoždění je s velkou pravděpodobností nízká oficiální podpora takovýchto knižních publikací v době, kdy se česká věda ubírá jiným, „impaktivním“ směrem. Psaní a vydávání děl podobného charakteru v systému grantového financování je pak nadmíru obtížné a silně závislé na úsilí a zodpovědném přístupu editorů i autorů.

Jedná se o dílo mimořádné kvality a významu. O tom svědčí mimo jiné i fakt, že knize byla udělena výroční cena Nadace Českého literárního fondu za rok 2010 v kategorii vědecké literatury.

V rámci Evropy patříme jistě k těm šťastnějším zemím, které se mohou takovým reprezentativním dílem pochlubit. Jeho realizace vyžaduje dostatek kvalitních autorů-specialistů, kteří mají podrobné znalosti o zpracovávaných skupinách taxonů, o jejich nomenklatuře, rozšíření u nás i v blízkém zahraničí a také znalost jejich ekologie. Nelze opomenout také významný vklad naší široké botanické obce, protože řada botaniků i floristů spolupracuje s autory Květeny již řadu let a poskytuje své údaje především do kapitoly o rozšíření druhů v ČR. Naprosto zřetelná je podrobnost zpracování, která se s postupujícím časem zvyšuje a je znát také na objemu posledních tří svazků, které se svým rozsahem dostávají za hranici 700 stran.

Z toho všeho je patrné, že jde o dílo velmi pracné a velký dík proto patří trojici editorů J. Štěpánkové, J. Chrtkové a Z. Kaplanovi, kteří byli schopni tento obsáhlý osmý svazek, na kterém se podílelo celkem 29 autorů, připravit do tisku. Kdo si někdy vyzkoušel editorskou práci, musí v tomto případě ocenit její vysokou úroveň; třeba jen sjednotit texty různých autorů, navíc v omezeném rozsahu knihy, je jistě velmi náročné. Vynikající kvalitu mají již tradičně kresby Anny Skoumalové-Hadačové a Evy Smrčínové pořizované převážně podle živých rostlin.

Pojďme si nyní osmý díl trochu více přiblížit:

Celou první třetinu (247 stran) objemu tvoří podrobné zpracování pampelišek (rod *Taraxacum*) se 179 druhy. Ty se již „nevešly“ do předchozího sedmého svazku, který byl věnován řádu *Asterales*. Jedná se o vůbec první taxonomicky kritické zpracování celého tohoto rodu z území České republiky. Můžeme zde nalézt také jednu výjimku v koncepci zpracování rodu, která dosud nebyla uplatněna. Rod je na našem území podle klíče členěn do osmi sekcí; zatímco nechybí klíč druhů u sedmi z nich, u nejpochetnější sekce *Ruderalia* bychom jej hledali marně (viz poznámka na str. 103). Diagnostické znaky jsou uvedeny v poznámkách u jednotlivých druhů. Toto řešení není sice obvyklé, ale v tomto případě nejspíše jedině možné.

Osmý svazek Květeny ČR přináší první velkou porci jednoděložných rostlin (27 čeledí, 75 rodů a 199 čísloných druhů a řadu dalších v poznámkách). Použitý systém třídy *Liliopsida* se výrazně liší od konceptu, který byl představen v prvním svazku Květeny z roku 1988. Pojetí některých čeledí se v průběhu oněch více jak 20 let značně změnilo; proto je v osmém svazku nově uvedeno jejich určovací klíč (str. 270–273).

Z obsáhlejších čeledí jednoděložných lze zmínit např. *Potamogetonaceae* (3 rody a 19 druhů), *Liliaceae* (5 rodů a 16 druhů), *Iridaceae* (5 rodů a 16 druhů), *Hyacinthaceae* (7 rodů a 22 druhů) a *Alliaceae* (1 rod s 27 druhy). Zpracování nejpochetnější čeledi *Orchidaceae* (21 rodů a 63 druhů) bylo poznamenáno úmrtím F. Procházky, našeho předního znalce vstavačovitých. Bohužel již nestihl dokončit práci, která měla být vyvrcholením jeho celoživotního studia našich orchidejí. Nově sestavený autorský kolektiv (P. Batoušek, I. Jongepierová, K. Kubát, K. Marhold a J. Zázvorka) musel začít s texty znovu pracovat a zdárně završil zpracování této atraktivní skupiny naší flóry. Pochvalu si zaslouží i výstižný poznámkový aparát v úvodu k této čeledi včetně morfologického slovníčku, který jistě přispěje ke sjednocení specializované terminologie.

Aniž bych se chtěl vracet k výtkám, které zazněly z per předchozích recenzentů k dříve vydaným svazkům (Grulich 2001, Marhold 2002, Hadinec 2005), byť jsou některé z nich stále platné, dovolil bych si několik kritičtějších poznámek. Je však přitom pochopitelné, že Květena musí víceméně zachovávat styl a způsob zpracování zavedený od prvního svazku, aby pak celek nepůsobil nesourodě.

Jaksi bez vysvětlení zmizela z osmého svazku Květeny kapitola „Fytogeografická charakteristika vybraných taxonů“ včetně souhrnných map rozšíření vybraných druhů, která od čtvrtého do sedmého svazku tvořila součást tohoto díla. Domnívám se, že důvody jejího vyřazení by měly být alespoň stručně zmíněny v předmluvě. Tam je sice uveden dosavadní počet publikovaných map rozšíření vybraných druhů (celkem 236), ale odklon od této koncepce není nijak komentován, i když souvislost s odchodem editora předchozích svazků (a autora map) Bohumila Slavíka je zřejmá.

Nepoměr v podrobnosti zpracování jednotlivých rodů (druhů) různými autory je místy markantní. Zřetelný je především v kapitole o rozšíření druhů v ČR. I přesto, že je pochopitelný argument o omezeném

rozsahu, domnívám se, že zpřesnění údajů o rozšíření by dílu velmi prospělo. Podrobněji se tomuto problému věnoval v recenzi sedmého svazku J. Hadinec (Hadinec 2005).

Při zpracování tak velkého objemu floristických dat se nelze vyhnout i chybám, jakou je např. uvedení druhu *Orchis palustris* (str. 540) jako vyhynulého na lokalitách Čenkov a Vítanec na Českomoravské vrchovině. Tyto chybné údaje (jedná se o záměnu s druhem *Dactylorhiza majalis*) se objevily již dříve (Jatiová & Šmiták 1996) a nyní byly nekriticky převzaty (L. Čech in litt.).

Jiným problémem je nedostatečné využití regionálních periodik i menších herbářových sbírek při zpracování rozšíření některých druhů. Jako příklad mohu uvést výskyt *Leucosium aestivum* u Hustopečí nad Bečvou v Moravské bráně. Přestože je delší dobu znám, publikován (Příkrýl 1987) a herbářové sběry jsou uloženy v muzeu ve Valašském Meziříčí (VM), tak ve výčtu lokalit chybí.

Mapa fytogeografického členění ČR na předsádce knihy je opravdu velmi schematická, bez jakékoliv topologie, a tak je přesnější práce s údaji v kapitole o rozšíření jednotlivých druhů velmi nesnadná či spíše nemožná. Oproti mapě vložené do prvního svazku Květeny (Skalický 1987) v ní navíc chybí rozdělení fytogeografických okresů na podokresy, což vlastně znemožňuje přesnější orientaci a možnost přiřazení údajů.

Proto je myslím na místě úvaha o novém vydání mapového podkladu regionálně fytogeografického členění ČR a chtěl bych se jednoznačně připojit k doporučení, které zaznělo již v recenzi předchozího sedmého svazku (Hadinec 2005). Mapa vložená do prvního svazku Květeny je sice zmíněna v úvodu svazku osmého, ale v dnešní době je samostatně nedostupná. Nehledě na její podobu, která jistě neodpovídá možnostem zobrazení i formě současných mapových podkladů.

Jestliže půjdu v této mojí úvaze ještě dále, spíše až do podoby zbožného přání, mohlo by na ukončenou řadu Květeny České republiky volně (či jinak) navazovat podrobně a kritické zpracování regionálně fytogeografického členění ČR. Mohlo by obsahovat podrobnější charakteristiky fytogeografických jednotek (diagnózy použité v prvním dílu Květeny na str. 109–121 jsou přece jen poněkud nepraktickým řetězcem zkratk), revizi a zpřesnění jejich hranic apod. Součástí by jistě mohla být elektronická podoba podrobné mapy fytochorionů, třeba i interaktivní(?). Domnívám se, že takové dílo v naší botanické literatuře výrazně a dlouhodobě chybí.

Květena České republiky se svým osmým svazkem ocitla na začátku cílové rovinky a nezbyvá než popřát editorům i autorům „devítky“, aby ve stejné kvalitě a třeba i v rychlejším tempu dosáhli cíle.

Pavel L u s t y k

Literatura

- Grulich V. (2001) [rec.]: Bohumil Slavík [ed.]: Květena České republiky 6, Academia, Praha, 2000. – Živa 49: XXVIII.
- Hadinec J. (2005) [rec.]: B. Slavík, J. Štěpánková, J. Štěpánek [eds]: Květena České republiky 7. Academia, Praha, 2004, str. 767, 128 perotabulí, mapky. – Živa 53: LXI.
- Jatiová M. & Šmiták J. (1996): Rozšíření a ochrana orchidejí na Moravě a ve Slezsku. – Arca JiMfa, Třebíč.
- Marhold K. (2002) [rec.]: Hejný S., Slavík B., Hrouda L. & Skalický V. [eds]: Květena České republiky 2, Academia, Praha, 1990, 540 str.; Slavík B., Kirschner J. & Křisa B. [eds]: Květena České republiky 3, Academia, Praha, 1992, 542 str.; Slavík B., Smejkal M., Dvořáková M. & Grulich V. [eds]: Květena České republiky 4, Academia, Praha, 1995, 529 str.; Slavík B., Chrtek J. jun. & Tomšovic P. [eds]: Květena České republiky 5, Academia, Praha, 1997, 568 str.; Slavík B., Chrtek J. jun. & Štěpánková J. [eds]: Květena České republiky 6, Academia, Praha, 2000, 770 str. – Preslia 74: 290–292.
- Příkrýl V. (1987): Vodní rostliny v povodí Bečvy u Hustopečí nad Bečvou. – Zprav. Okr. Vlastiv. Muz. Vsetín 1987: 34–39.
- Skalický V. (1987): Regionálně fytogeografické členění ČSR (Mapa 1:750 000). – Academia, Praha.